

Bűnügyi hír vagy politikai harc?

Martine Bulard

Bo Xilai (Po Hszi-lej), Csungking tartományi jogú város első emberének leváltása egyes kommentátorok szerint nem egyéb, mint egyszerű bűnügyi hír. „Olyasmi ez, mint a Strauss-Kahn-ügy volt Franciaországban” – magyarázza egy kínai barátunk. „Bo évek óta készült arra, hogy bekerüljön a legfelső szintű pártvezetők közé, és most megbukott egy magánéleti kisiklás miatt”. Bo feleségét megvádolták azzal, hogy megöletett egy ügyeskedő angol üzletembert, a fia pedig igen csak nagy lábon élt Londonban.

A félreállítás közvetlen okain túl azonban sokan valódi ideológiai összecsapást látnak ebben az ügyben, ahol az egyik oldalon az ún. „csungkingi modell” áll, azaz a Bo által megszemélyesített etatista, tekintélyelvű szociális irányzat, míg a másikon a „guangdongi modell”, azaz a Wang Yang kantoni vezető által megtestesített, gazdasági liberalizmusra és politikai nyitottságra épülő rendszer. Végül is mind a ketten a Kínai Kommunista Párt (KKP) előtt álló legfontosabb kérdésre próbálták meg választ találni: hogyan szerelhető le sikeresebben az egyre növekvő népi elégedetlenség? A tavalyi évben összesen száznolcvanezer „tömeges tiltakozásra” került sor szerte az országban, ez két és félszerese a 2008-as adatoknak...A belbiztonságra költött összegek elérték a katonai kiadások szintjét, mintha a „belső ellenség” már éppen olyan veszélyes lenne, mint az országot kívülről fenyegető. Csakhogy a represszióknak is megvannak a maga korlátai. Ma már a blogok, sőt néhány újság is felerősítik a rendszerkritikát. „Jelenleg meg lehet szólaltatni a sajtóban a lakosságot is, készülhetnek riportok az elégedetlenségek kiváltó okairól, egyetlen feltétel, hogy a bíráló ne érintse a legfelsőbb vezetőket. Ma már sokkal nagyobb a játéktér” – mondja Yan Lieshan, a kemény tényfeltáró riportjairól elhíresült kantoni napilap, a Nanfang Zhuomo volt főszerkesztője. „Ami persze korántsem azt jelenti, hogy megszűnt volna a sajtó ellenőrzése.” Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a lap igazgató-főszerkesztőjét néhány hónappal ezelőtt elbocsátották a pekingi propaganda-bizottság utasítására. A Weibo, «a kínai Twitter» is szoros felügyelet alatt működhet csak.

A társadalmi megmozdulások jóval gyakrabban irányulnak a helyi vezetők és szervek, mint az országos vezetők ellen, és sohasem maga a rendszer ellen. Ám azokban a nagy iparvárosokban, ahol igen sok a vándormunkás (mingong), a kommunisták iránti bizalom elillanóban van, és a helyi vezetők gyakran érezhetik úgy, hogy igazi időzített bombán ülnek. Annál is inkább, mert az egyetlen szakszervezet (Össz kínai Szakszervezeti Szövetség), amely csupán a párt egyik alárendelt szervezetének számít, nem képes tűzoltó szerepet ellátni, hiszen minden hitelét elveszítette már.

Amikor valahol úr mutatkozik, az betöltésre vár, a hiányzó szakszervezetek helyén meg is jelentek már az alkalmazottak különféle független egyesületei és az érdekképviseletet ellátó ügyvédi munkaközösségek, például Guangdong tartományban is, Kína ipara és exportja szívében. E szervezeteket sztrájkharcot folytató dolgozók hívták életre, a vállalatvezetés pedig tárgyal velük a párt által többé-kevésbé megtűrt sztrájkok idején. Ilyen szerepet tölt be egyebek között a Laowei Law Firm (LLF) nevű ügyvédi iroda, amit egy shenzheni ügyvéd vezet Kantontól mintegy másfél órás vonatútra. A vezető, Duan Yui tizenegy munkatárssal dolgozik, képzéseket szervez a mingongok újabb nemzedékének: segít nekik, hogy megismerjék a jogaikat, ellátja jogi képviseletüket, ha szükséges egy-egy esetben, és közvetít a tárgyalásokon sztrájkok esetén – miközben a sztrájkjog továbbra sem elismert alkotmányos alapjog Kínában. Kanton egyik külvárosában egy Munkások Szolgáltató Irodája nevű intézmény tölt be hasonló szerepet. Az egész tartományban egyébként több tucatnyi ilyen szervezet működik.

Találkoztunk két ilyen szervezet képviselőivel is, ők elsősorban azt hangsúlyozták, mennyire megváltozott a munkások gondolkodásmódja: „Régebben magányosan álltak szemben a munkáltatóval. Ma már sokan

felfedezték közülük a közös cselekvés erejét, és azt, hogy mennyivel eredményesebb, ha képzett képviselők folytatják a nevükben a tárgyalásokat munkaügyekben. Ez történelmi jelentőségű fejlemény” – fejtegeti Duan. Megszületőben lenne a mingongok osztályöntudata? Azaz olyan autonóm szakszervezetek jönnek létre, amelyek egyelőre nem viselhetik a szakszervezet nevet?

Bármennyire is az újdonság erejével hatnak ezek a fejlemények, egyelőre csak néhány százezer munkásra terjednek ki a mintegy kétszázötven millió mingong közül. Talán mégis sikerül megrengetniük a mindenható párt irányítása alatt álló egységes szakszervezeti rendszert. Az Alkotmány szerint „a szocialista köztulajdon véget vetett az ember ember általi kizsákmányolásának.” Ennek dacára, hogy Duan Kínában tiltott és büntethető kifejezésével éljünk, „a tőke és a munka közötti ellentét egyre keményebb errefelé”. Az osztályharc folyik. De van-e „osztálpárt”, amely a munkásokat képviseli? Duan úgy látja, hogy „a kommunista pártnak meg kell változnia, vagy a munkások fogják megváltoztatni... vagy pedig hátat fordítanak neki.” Idén márciusban az Ohms Electric nevű japán vállalatnál Shenzhenben a szakszervezet hivatalos jelöltjét lesöpörte a színről egy fiatal 35 éves munkás, aki egy sztrájk során lépett a színre, és szerezte meg hétszáz kollégája szavazatának abszolút többségét.

Néhány vezető már tudatában van az őket érő kihívásnak, noha az erre adott válaszok távolról sem egységesek. He Gaocho, a munkaügyi viszonyok nagy szakértője, aki közel áll Guangdong kommunista párttitkárához, így foglalja össze az e téren eddig kialakult gyakorlatokat. Példaként a csungkingi taxisok 2008-as sztrájkját idézi, amit akkor igen gyorsan elrendezett az ottani párttitkár (a híressé vált Bo) a vállalatvezetéssel: „Ez a módszer természetesen jó a dolgozóknak: ám az ország többi részén, ha egy helyi pártvezető telefonál a vállalatvezetésnek, ez nagyon ritkán történik a dolgozók érdekében – ismeri el. – De ez persze továbbra is azt erősíti, hogy a Párt dönt mindenről.” Véleménye szerint a guangdongi pártvezetés „inkább azt támogatja, hogy a dolgozók közvetlenül tárgyaljanak a vállalat vezetésével. A sztrájk végül is a szociális szereplőket érintő ügy: a szakszervezetet, a munkásokat és a vállalatvezetést. Nem olyan politikai kérdés, amellyel politikai vezetőknek kellene foglalkozniuk.”

Az elkövetkező hónapokban mintegy háromszáz vállalatnál tartanak szabad szakszervezeti választásokat, hogy a dolgozók válasszák meg képviselőiket ahelyett, hogy felülről jelölnék ki azokat. Ez a gyakorlat, amit a legközelebbi pártkongresszuson szép előléptetéssel kecsegtetett Wang szorgalmaz, vajon elterjed majd másutt is az országban? A párt vajon elfogadja, hogy lemondjon a társadalom feletti ellenőrzés egyik eszközéről, hogy jobban megőrizhesse a többit? Ma még erre senki sem tud válaszolni.

Fordította: Balázs Gábor

Cimkék: politikai elemzés kina
